

№ 19 (276)
Май 2009 года

Краязнаўчая газета

Выдаецца з красавіка 2003 года

У нумары:

- **Вернутае: як узнаўлялі храмы –** стар. 2
- **Дабрачынны фонд: рэстаўрацыя любчанскага замка –** стар. 3
- **Сын зямлі: святар і паэт Анатоль Кунцэвіч –** стар. 7

Новае выданне БФК

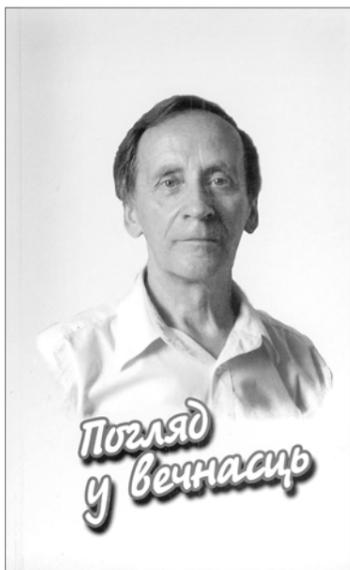
Філасофія беларускай эстэтыкі

Да 75-годдзя вядомага беларускага філосафа, гісторыка і літаратуразнаўца, доктара філасофскіх навук Уладзіміра Міхайлавіча Конана Беларускаму фонду культуры выдадзена кніга «Погляд у вечнасць».

«КГ» адна з першых павіншавала славутага беларускага даследчыка з юбілеем. І зараз прэзентуе чытачам кнігу «Погляд у вечнасць», якая выйшла накладам 500 асобнікаў у выдавецтве «Беларускі фонд культуры», паліграфічным выкананнем ВПУП «Бізнесафсет» пры падтрымцы сяброў фонду В. Хурсіка, М. Козенкі, А. Федарэнкі, Л. Голубевай, супрацоўнікаў «Краязнаўчай газеты», многіх аддзелаў культуры райвыканкамаў краіны.

У кнізе вядомыя дзеячы культуры і навукі Беларусі (А. Рагуля, Н. Гілевіч, А. Мальдзіс і інш.) адгукнуліся на юбілей Уладзіміра Міхайлавіча цёплым словам пра ягоны ўдзел у фармаванні сучаснага светапогляду на традыцыйную нацыянальную культуру Беларусі.

Для ўсіх, хто цікавіцца праблемамі мастацтва, тра-

дыцыйнай культуры, яе аўтэнтчных формаў, будзе карысна пазнаёміцца з кнігай, прысвечанай аўтару амаль 30 манаграфій і брашур, звыш тысячы навуковых артыкулаў у розных галінах гуманітарных навук, асабліва з раздзелаў «На Узвышшы», дзе змешчаны выбраныя творы У.М. Конана.

Уладзімір ГІЛЕП

На тым тыдні...

● **12 мая** ў Музеі сучаснага выяўленчага мастацтва прайшло адкрыццё **выстаўкі Лешка Мондзіка «Пейзажы ўяўленняў Лешка Мондзіка»**. Мастак – стваральнік і аўтар усіх спектакляў аўтарскага тэатра «Пластычная сцэна» КУЛ, які вы-ступаў і быў узнагароджаны на многіх фестывалях у Польшчы і ў свеце, кіруе галерэяй «Пластычная сцэна» КУЛ у Любліне. Плакаты гэтага аўтара дзейнічаюць на грамадскасць дзякуючы кантрасту, характэрнаму для тэатра і для самога жыцця, кантрасту твару і маскі, цела і касцюма. Яны нясуць ужо гатовыя, ператвораныя ў форме калажа сэнс і значэнне, закладзеныя ў вобразах плаката. Пабачыць выстаўку можна да 29 мая.

● **13 мая** ў гомельскай карціннай галерэі Гаўрыла Вашчанкі адкрылася **выстаўка плакатаў Уладзіміра Цэслера і Сяргея Войчанкі** з фонду Нацыянальнага мастацкага музея. Творчы дуэт склаўся ў 1978 годзе і за гэты час мастакі сталі ўладальнікамі шматлікіх узнагародаў міжнародных конкурсаў, біенале і фестываляў плаката. Сфера іх інтарэсаў – рэклама, графіка, прамысловы дызайн, book-art і body-art, скульптура. Працы мастакоў знаходзяцца ў музеях плаката Латвіі, Фінляндыі, ЗША, Японіі, Швейцарыі, Германіі, у Дзяржаўным Рускім музеі ў Санкт-Пецярбургу, у Дзяржаўным мастацкім музеі імя А. Пушкіна ў Маскве. Плакат У. Цэслера «Вудсток. 30 гадоў» знаходзіцца ў калекцыі Луўра.

● Мастацкая **фотавыстаўка «Адзін дзень у Чэшскай Рэспубліцы»** адкрылася **13 мая** ў сталічным Палацы мастацтваў. Гэта ўжо другая імпрэза чэшскіх фотамастакоў у Беларусі. Яе канцэпцыя – хроніка аднаго нічым не адметнага дня. Часовы павераны ў справах Чэхіі ў Рэспубліцы Беларусь Іржы Карас распаўвае: «Прыкладна 100 найлепшых чэшскіх дакументалістаў і рэпарцёраў разам з сотнямі аматараў аб'ядналі свае намаганні, каб за 24 гадзіны паспець улавіць і прадставіць у імгненнай фатаграфіі жыццё і атмасферу Чэшскай Рэспублікі». Краіна прадстаўленая ў самых розных аспектах – тут і незвычайнай прыгажосці каляровыя краявіды, і чорна-белыя рэпартажныя фатаграфіі, і жанравыя замалёўкі, і партрэты.

● **14 мая** ў сярэдняй школе вёскі Ярашэвічы Валожынскага раёна прайшла **сустрэча з вядомым дударом, паэтам, творчым кіраўніком гурта «Камелот» Змітром Сідаровічам**. У цэнтры творчай імпрэзы стала дуда: пра яе апавядаліся гісторыі, на ёй гралі, а пад яе гукі танчылі. Госць шмат расказаў пра выкарыстанне дуды сялянамі ў часы ВКЛ, пра тое, як яна дапамагала ў падняцці духу жаўнераў: «Дуда сімвалізуе веліч ВКЛ, а не такія распаўсюджаныя стэрэатыпы, як беларуская забітасць. Яна мае доўгі, роўны гук і прабівае, як фанфары. У гэтым сэнсе яе нават можна параўнаць з арганам». Сустрэча ў школе адбылася дзякуючы настаўніцы Таццяне Анатольеўне Махнач і падтрымцы кампаніі «Будзьма беларусамі!».

● Інстытут нямецкіх даследаванняў і Дзяржаўны музей гісторыі беларускай літаратуры ў межах працы суполкі bibliotheca germanica classica Літаратурнай кавярні **16 мая** правялі **тэатральную імпрэзу «Patchwork classic» на правілах Чэнта**. Чэнта (слова паходзіць са старагрэчаскай мовы) – гэта тэкст, які выключна альбо збольшага складаецца з частак (цытатаў) іншага тэксту. Пры гэтым цытаваныя пасажы, зразумела, выпадаюць з першапачатковага кантэксту і праз новую камбінацыю атрымліваюць новы сэнс. Праз нечаканае злучэнне цытат, як правіла, з вядомых твораў новаствораны тэкст можа выклікаць парадыйны эфект, але таксама быць цікавым з-за свайго інтэртэкстуальнага характару.

Арганізатары ахарактарызавалі імпрэзу як вечарыну для тых, хто не баіцца мець справу з класічнай літаратурай, у каго хапае творчай дзёрзкасці, каб гуляць са словамі геніяў.

Скарбы роднага краю

Ашмяншчына

У Год роднай зямлі Нацыянальная бібліятэка Рэспублікі Беларусь распачала новы праект. Ініцыятываю дэпутата Нацыянальнага Сходу Рэспублікі Беларусь ад Ашмянскай выбарчай акругі Валянціны Лузінай і старшыні Ашмянскага райвыканкама Юрыя Адамчыка ў сценах бібліятэкі створана праграма гісторыка-культурнага праекта «Скарбы роднага краю: Ашмяншчына».

Святочнае адкрыццё праграмы адбылося 12 мая ў прысутнасці вялікай колькасці гасцей, у тым ліку – з замежжа, перад якімі выступілі

дырэктар Нацыянальнай бібліятэкі Раман Матульскі, старшыня Ашмянскага райвыканкама Юрыя Адамчык, дырэктар Інстытута гісторыі НАН Беларусі Аляксандр Каваленя, дэпутат Валянціна Лузіна. Яны падрабязна спыніліся на праекце, падкрэсліваючы важнасць гэтай гістарычнай, культурнай і краязнаўчай акцыі. На выставачных плошчах бібліятэкі я налічыў аж пяць выставак, прысвечаных культуры Ашмяншчыны: «Ашмяншчына на карце Беларусі», фотавыстаўка «Пародным краі» мастака Сяргея Шэмета і інш. Адбылася

прэзентацыя кнігі «Гіпіка, альбо Кніга пра коней», упершыню, пасля 1603 года, перавыдадзенай (Валерыі Дубоўскай, выдавецтва ЮНІПАК). Менавіта на Ашмяншчыне дзейнічае коннаспартыўны цэнтр «Гіпіка», які аднаўляе забытыя традыцыі. Парадавалі прысутных самадзейныя артысты праграмаю «Ашмяншчына – мой заранкавы край», якая завяршылася гімнам Ашмяншчыне (словы Рамуальда Ануфрыева, музыка Мікалая Федарэнкі).

Безумоўна, сваім адкрыццём шырокай акцыі «Скарбы роднага краю» Ашмяншчына высока ўзняла планку якасці такіх мерапрыемстваў, паказала прыклад іншым раёнам.

Уладзімір ГІЛЕП

Старыя могілкі

Пасля прыходу савецкай улады ў Заходнюю Беларусь многія храмы былі закрытыя. Напрыклад, касцёл Найсвяцейшай Панны Марыі ў мястэчку Празароці перароблены пад зернясховішча, Свята-Уваскрасенская царква ў Дзісне – пад склад мелькамбіната, касцёл Святой Барбары – пад саляны склад, касцёл у Язне – пад клуб, бібліятэку, сталовую, а пасля ўвогуле разабралі яго на дровы. У Дзісне ў 1956 годзе мясцовыя ўлады нават спрабавалі ўзарваць касцёл Найсвяцейшай Панны Марыі (помнік архітэктуры XVIII стагоддзя). Зараз дзякуючы намаганням вернікаў, царквы і мясцовай улады ідзе аднаўленне каталіцкіх і праваслаўных храмаў. Ужо дзейнічае Свята-Уваскрасенская царква ў Дзісне, адноўлены касцёл у Празароках, ідуць работы па аднаўленні касцёла ў Дзісне.

11 мая 2008 года ў мястэчку Язна Мёрскага раёна адбылося асвячэнне двух каталіцкіх крыжоў, устаноўленых на месцы, дзе ў 1920–1940-я гады дзейнічаў касцёл Маці Божай Вострабрамскай. Касцёл быў заснаваны яшчэ ў 1920 годзе ў жылым будынку мясцовай пані Соф’і Корсак-Барткевіч. У пачатку 1939 года было распачата будаўніцтва новага цаглянага касцёла, але з прыходам у верасні Чырвонай Арміі будаўніцтва спынілася. Драўляны касцёл дзейнічаў прыкладна да 1947 года. Першы крыж быў устаўлены на месцы былога касцёла, другі – на раздарожжы, каля каталіцкага цвінтара, на якім знаходзіцца старыя могілкі мясцовых жыхароў – шляхты, сялян і заснавальнікаў і ўладальнікаў Язны, паноў Корсакаў.

Як сведчыць даследчык гісторыі Язны Аляксей Гладканогіх: «Могілкі ў Язне разабаваныя. Слынным род Корсакаў не заслужыў такіх адносінаў да сваіх магілаў. Знішчаныя і скрадзеныя помнікі, якія з’яўляюцца сапраўднымі творами мастацтва. Нават у знявечаным і разабаваным выглядзе помнікі і могілкі ўраджаюць. Такога я не бачыў нават на магільных склепах Радзівілаў. Тут адно з цудаў свету. У гатычнай капліцы, што цяпер валяецца долу, у яміне ад раскапананага магільнага склепа знаходзілася фігура Маці Божай. Фігура была выраблена з медзі (аль-

бо бронзы), унутры яе быў нейкі сплаў, які граў ролю стрэлкі магніта, што паказвала не толькі бакі свету, але ў ціхае бязветранае надвор’е пры набліжэнні чалавека паварочвалася тварам да вандроўніка. Як інжынер магу сказаць, што фігура альбо была вывешаная на магнітных палках ад фера-магнітнага сплаву альбо мела на канцах алмазныя падшыпнікі сліжэння, нахштальт гадзіннікавых механізмаў».

Разбурэнне цвінтара пачалося ў 1978 годзе. У адной з магілаў была ўскрытая металічная труна (магчыма, медная альбо свінцовая), з якой былі выкінутыя косткі шкелета... У паўднёва-заходняй частцы могілак ёсць пахаванні польскіх легіянераў, якія палеглі ў чэрвені 1920 года ў баях з Чырвонай Арміяй. Усяго іх каля сарака.

Ённы дзякуючы намаганням прыхаджан Язненскай царквы Спаса і старшыні Язненскага сельсавета Валянціны Фядзьковіч прыведзеныя ў парадак могілкі ў вёсках Курылавічы і Язна. Чарга за могілкамі ў Паўлавічах, Фурсах, Каралеўскіх. Сябры клуба «Вера. Надзея. Любоў» з Язны збіраюцца правесці суботнікі і чыстыя чацверкі па ўсіх могілках і запрашаюць прыняць удзел у гэтай справе ўсіх ахвочых. А, можа, адгукнуцца родзічы і нашчадкі роду Корсакаў, польскіх легіянераў і ўсіх, хто пахаваны на гэтых могілках...

Саламея

ЗУБКО-СІНЯЎСКАЯ

На здымках: касцёл на старым здымку (уверсе); аўтар з унучкай перад адной з могілак у Празароках (2003 г.)

Вітанні старшыні райвыканкама Ю. Адамчыка і тэатралізаванае адкрыццё

Усе дарогі вядуць дахаты...

У выдавецтве «Літаратура і Мастацтва» нядаўна пабачыла свет кніга «3 росных сцяжын», дзе пад адной вокладкай – 54 аўтабіяграфіі. Разам сабраны жыццязнаўчыя празаікаў, паэтаў, драматургаў, крытыкаў, якія прыйшлі ў нацыянальную літаратуру ў апошнія дзесяцігоддзі. Чытач пазнаёміцца з вытокамі творчасці, «малой» радзімай Міхаса Башлакова, Алеся Жука, Сяргея Давідовіча, Навума Гальпяровіча, Уладзіміра Гніламёдава, Анатоля Бутэвіча, Анатоля Казлова, Алеся Марціновіча, Уладзіміра Карызы, Міколы Мятліцкага, Валянціна Лукшы, Вячаслава Рагойшы, Васіля Ткачова, Уладзіміра Федасеенкі...

З асаблівай цікавасцю чытаюцца тыя тэксты, дзе літаратары акрэсліваюць першавытокі з’яўлення сваіх твораў. Чытаем у аўтабіяграфіі Уладзіміра Гніламёдава: «Прызнацца, я ўжо нейкім чынам прывык, што прозвішча маё – Гніламёдаў – крыху здзіўляе, асабліва тых, хто сустракаецца з ім упершыню. «Відаць, не тутэйшае», – мяркуюць некаторыя. Нарадзіўся я «тут», як спяваецца ў песні, на заходняй перыферыі Палесся – у вёсцы Кругель Камянецкага раёна Брэсцкай вобласці. Аднак прозвішча маё – калі пра яго пайшла гаворка – сапраўды не тутэйшае. Завезена яно з Расіі, з былой Самарскай губерні, з сяла Заплаўнае, што ў Борскім раёне. Адтуль мой бацька Васіль Аляксандравіч.

Як мой бацька апынуўся на Брэстчыне – пра гэта я раскажаў у рамане «Расія». Падзеі Першай сусветнай вайны, наступленне германскіх войскаў, набліжэнне фронту, загад падавацца на ўсход прымусілі маіх будучых аднавяскоўцаў – кругельцаў (кругельцы – так яны называюць сябе і цяпер) пакінуць радзінныя гнёзды і рушыць ў бежанства. Было гэта ў 1915 годзе. Вязджалі вёскамі, дабіраліся да Волгі і за Волгу, асядалі там – хто дзе – у волжскіх сёлах і гарадах, на чыгуначных станцыях і г.д.»

Вось адкуль – з глыбінь генетычнай памяці крынічыць апісанне ў раманах сваіх землякоў і іх лёсаў.

Назвы многіх аўтабіяграфій гавораць самі за сябе – «Дарогай веку» (Васіль Макарэвіч), «Прасторы-часавыя вымярэнні памяці» (Яўген Гарадніцкі), «У часе балючага роздуму» (Іван Капыловіч), «Знакі гісторыі» (Уладзімір Мароз), «Жыццёвыя шляхі-дарогі» (Уладзімір Федасеенка). Карыстаючыся аўтабіяграфіямі, школьны настаўнік, ды і сам вучань, змогуць яскрава ўявіць, што зроблена тым ці іншым паэтам альбо празаікам у мастацкім даследаванні часу.

Адметна, што ў кнігу ўвайшлі і аўтабіяграфіі літаратараў, якія сваю творчасць спалучаюць з працай у школе. Генадзь Аўласенка («Пра сябе і пра творчасць») – настаўнік біялогіі ў Чэрвеньскім раёне, Ігар Пракаповіч («Заваблены краем чароўным») выкладае геаграфію на Пастаўшчыне. Пра ўласнае настаўніцтва – цёплыя расповеды Міколы Купрэева, Генрыха Далідовіча, Міхаса Пазнякова. Раней у літаратуру часцей прыходзілі з настаўніцкім стажам. І гэтая акалічнасць важная яшчэ таму, што педагогіка і літаратура, школа і мастацкая літаратура – рэчы непадзельныя. Працуючы над мастацкім летапісам часу, трэба свае крокі і «інжынерам чалавечых душ» звяртаць з праблемамі вяхавання дзіцяці-асобы.

Укладальнік выдання Мікола Мінзер прадставіў у зборніку і тэксты, якія вяртаюць да аўтабіяграфічнага выкладання жыцця і творчасці Рыгора Семашкевіча, Міколы Купрэева, Алеся Пісьмянкова, Яўгена Крупенькі, Міколы Калінковіча. Мажліва, у тых кнігах аўтабіяграфій, якія выйдучь следам, знойдзецца месца і для тэкстаў, вышуканых у архівах. І гэта абавязкова трэба зрабіць. Інакш нешта згубіцца, калі і не знікне бясследна, то застаецца па-за ўвагай шырокага кола чытачоў.

Кастусь
ЛАДУЦЬКА

Храм на Саборнай плошчы

У канцы XVIII ст. Лепельшчына была далучана да Расійскай імперыі. Тады большасць мясцовага насельніцтва прытрымлівалася уніяцкага веравызнання. Пры новай уладзе на Полацкім царкоўным саборы 1839 г. уніяцкая царква была скасавана. Яшчэ раней духавенства і вернікаў нярэдка прымусова пераводзілі ў праваслаўе. Вышэйшай і мясцовай уладамі былі прыняты кароткі час прывесці уніятаў да праваслаўя. У той час у Лепельскім павеце было закрыта восем уніяцкіх храмаў.

З 1830-х гадоў у Лепелі ўжо існавала праваслаўная царква, але яна была невялікага памеру і не ўмяшчала ўсіх прыхаджан. Узнікла неабходнасць узвядзення новага храма. 31 ліпеня 1835 г. імператар Мікалай I зацвердзіў план забудовы Лепеля (пасля буйнога красаўцкага пажару 1833 г.), на якім было ўказана і месца для новага праваслаўнага сабора па вуліцы Параднай (на былым бульвары,

пазней названым Саборнай плошчай; зараз плошча Свабоды).

У канцы 1839 г. з Санкт-Пецярбурга быў атрыманы зацверджаны план гэтай царквы. Са Святога Сінода паступіла паведамленне, што на будаўніцтва ўстаноў асигнавана 64020 руб. 25 кап. У 1840 г. былі праведзены спецыяльныя таргі, на якіх права на будаўніцтва сабора атрымаў памешчык Себежскага павета Віцебскай губерні Пётр Керн.

18 красавіка 1841 г. адбылося канчатковае зацвярджэнне плана мясцовасці для храма. Тады лепельскі протаіерэй Пароменскі асвяціў гэта месца. Звычайна хрысціянскія храмы ставяцца ў напрамку захад-усход. Але планіроўка квартала, відаць, вымусіла размясціць будынак у напрамку поўнач-поўдзень. Пачалі ўзводзіць яго ўздоўж заходняга боку сучаснай вуліцы імя Максіма Горкага з выхадом на плошчу Свабоды. На працягу трох гадоў рабочыя

будавалі святы дом з высака якаснай чырвонай цэглы, вырабленай з мясцовай сыравіны на прыватных прадпрыемствах Лепеля.

За будаўніцтвам быў арганізаваны пільны нагляд. Створаная камісія ў складзе саборнага святшчэннаслужыцеля, старасты і кіраўніка Бярэзінскай воднай сістэмы інжынера Цюфяева старанна сачыла, каб выдзеленыя сродкі выкарыстоўваліся па прызначэнні. У кастрычніку 1844 г. пабудова была агледжана і прынята спецыяльнай камісіяй, а 17 красавіка 1845 г. архіепіскап Васілій разам з губернскім і павятовымі старастамі ўрачыста асвяціў новы сабор. Галоўны храм быў дастаткова ўмяшчальны, меў форму прадаўгаватага чатырохкутніка і завяршаўся адным купалам на 8-гранным баране. У пярэдняй вежы, што высока ўзнімалася ўверх, размяшчаліся званы, якія ў святочныя дні прызыўна запрашалі вернікаў да набажэнства.

Святы храм стаў упрыгажэннем горада і духоўнай радасцю для прыхаджан. Унутры сабора былі абсталяваныя: галоўны алтар у гонар Пра-

Кінапрэм'ера

Этычны катэгарызм аповесці

Нядаўна расійскі рэжысёр Вольга Жуліна ажыццявіла пастаноўку фільма «Обречённые на войну» («Асуджаныя на вайну»), у аснову якога легла аповесць Васіля Быкава «Пайсці і не вярнуцца». Нагадаем, што гэта гісторыя пра разведчыцу Зосю, якую вырашае здаць у паліцыю закаханы партызан-перабегчык. Саліруе ў фільме Ніна Лашчыніна, якая аддана грае сваю гераіню. Крохкая Зося, якая выпрабуе ацэца здрадай і холадам, і, нягледзячы на вонкавую слабасць, маральна перамагае – тыповая быкаўская гераіня. І нават празмерная музыка не здольная заглушыць этычны катэгарызм быкаўскай аповесці. Цікава, што ў расійскім фільме галоўная гераіня збольшага гаворыць па-беларуску.

На 14 мая была прызначаная прэм'ера мастацкага фільма ў сталічным кінатэатры «Піянер». Але яе давалося адмяніць – прыйшлі... два чалавекі. Адзін з іх – журналіст, які меўся напісаць пра стужку ў сваё выданне. Іншыя прэм'еры былі прызначаныя ў тым самым кінатэатры на пятніцу, суботу і нядзелю. Сеансы запланаваныя таксама ў іншых кінатэатрах Мінска да канца гэтага месяца.

Паводле матэрыялаў друку

абражэння Гасподняга, левы – у імя Нараджэння Багародзіцы, правы – у імя Мікалая Цудатворца. Тут размяшчаліся прастол, ахвярнік, рызніца. Перад імі стаяў іканастас, упрыгожаны іконамі, з цэнтральнымі царскімі і дзума бакавымі варотамі. У цэн-

тры ўзвышаўся амбон, з якога вяліся пропаведзі.

Велічны Праабражэнскі сабор праіснаваў 100 гадоў і, на жаль, быў разбураны ў сярэдзіне 1940-х гадоў.

Ілья ЯНУШ,
г. Лепель

БЛАГОТВОРИТЕЛЬНЫЙ ФОНД «ЛЮБЧАНСКИЙ ЗАМОК»

Республика Беларусь, 220073, г. Минск, ул. Ольшевского 24. каб. 425.

т./факс (017) 252-95-50

Дабрачынны фонд «Любчанскі замак» інфармуе

У адпаведнасці з Указам Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь ад 01.06.2005 г. № 302 «Аб некаторых мерах па ўпарадкаванні дзейнасці фондаў», Пастановай Мініюста ад 03.08.2005 г. № 43 «Аб парадку апублікавання і складзе звестак, якія падлягаюць адлюстраванню ў справаздачы па выкарыстанні фондам сваёй маёмасці» публікуем звесткі аб дзейнасці Дабрачыннага фонду «Любчанскі замак» па матэрыялах гадавой справаздачы і бухгалтарскага балансу за 2008 год, якія зацверджаны Праўленнем і Апякунскім саветам фонду, а менавіта:

1. Колькасць заснавальнікаў фонду	1 чал.
2. Кошт маёмасці (чыстыя актывы) складаюць	140 164 тыс. руб.
У тым ліку:	
– маёмасць, перададзеная заснавальнікам, і дапамога, аказаная заснавальнікам	13 448 тыс. руб.;
– паступленні ад мерапрыемстваў, якія праводзіліся	няма;
– прыбытак ад прадпрыемальніцкай дзейнасці	няма;
– грашовыя паступленні	27 547 тыс. руб.;
– бязвыплатная дапамога будаўнічымі матэрыяламі	17 865 тыс. руб.;
– праведзена работ	97 938 тыс. руб.
3. Выдаткі (усяго за 6 гадоў дзейнасці фондам засвоена)	120 438 тыс. руб.
4. Унітарныя прадпрыемствы, гаспадарчыя таварыствы не ствараліся і ўдзелу ў дзейнасці такіх юрыдычных асобаў фонд не прымаў.	

Справаздача зацверджана на сумесным пасяджэнні Апякунскага савета і Праўлення фонду 10.04.2009 г.

Дырэктар

І.А. Пячынскі

Справаздача Дабрачыннага фонду «Любчанскі замак» аб фінансава-гаспадарчай дзейнасці за 2008 г.

Фонд створаны згодна з рашэннем ініцыятыўнай групы жыхарамі і выхадцамі з г.п. Любча (Праатакол № 1 ад 25.09.2003), першапачаткова зарэгістраваны рашэннем Гродзенскага аблвыканкама № 352 ад 30.06.2003 г. Згодна з Указам Прэзідэнта РБ № 302 ад 01.07.2005 у 2006 г. перарэгістраваны рашэннем Гродзенскага аблвыканкама № 04-6/12 ад 24.02.2006 г.

Заснавальнік фонду Пячынскі І.А., ураджэнец г.п. Любча.

Кіруючыя органы (Праўленне, Апякунскі савет) створаны з ліку ініцыятараў і асобаў, якія прымалі актыўны

ўдзел у рэалізацыі мэтай і задачай Фонду.

Згодна з Пералікам працаў па аб'екце Любчанскі замак на 2008 г., зацверджанага Міністэрствам культуры Рэспублікі Беларусь, выкананы наступныя працы.

На Вуглавой вежы:

1. Вырабленыя шаблоны для выканання карніза і малюнка сграфіта.
2. Выкананыя працы:
 - тынк карніза з выкананнем малюнка ў тэхніцы сграфіта паводле тэхналогіі, узгодненай з Мінкультуры;
 - рамонт і падрыхтоўка 70 % па-

Вуглавая вежа

верхні знешні сценаў пад тынкаванне;

- тынк 70 % знешні сценаў;
- завершана даследаванне па вызначэнні колера афарбоўкі Вуглавой вежы, малюнка сграфіта, закупленыя грунт і фарба.

3. Адноўленыя знешнія часткі дзвярновага праёма другога ўзроўню, аконнага праёма трэцяга ўзроўню і асобныя фрагменты сценаў вежы.

4. Адноўленая цагляная частка маршу ў прыбудове.

5. Працягнута выраўноўванне пашкодowanych участкаў абарончых валуў і іх ачыстка ад зараснікаў.

6. Працягнута праца па добраўпарадкаванні прылеглай тэрыторыі і парку.

- На Узной вежы:
 - скончаны дэмантаж галерэі паміж флігелем і Узной вежай;
 - выкананыя рыштыванні для падняцця і ўстаноўкі бэле перакрыцця на чацвёртым узроўню;
 - усталяваныя бэлькі перакрыцця чацвёртага ўзроўню, па іх насланая чарнавая падлога.

Дапаўненні да плана выкананых прац:

- выраб рыштыванняў для рамонт і падрыхтоўкі паверхні знешніх сценаў пад тынкаванне Вуглавой вежы;
- перанос рыштыванняў для афарбоўкі паверхні знешніх сценаў Вуглавой вежы;
- частковая падсыпка глебы аголеных участкаў падмурка паўднёва-заходняй абарончай сцяны;
- выраблена прыстасаванне для пад'ёму будаўнічых матэрыялаў на Узную вежу;
- працягнуты касметычны рамонт другога паверхня памяшканняў флігеля, дзе ў час правядзення працаў жыўць валанцёры;
- працягнутая праца па падрэзцы дрэў і дагляд за 350 саджанцамі 2005 г. на месцах загінулых дрэў у прылеглым да замка парку;
- працягнуты гістарычны даследаванні паселішча Любча і замка.

У справаздачным годзе ўсе працы арганізаваў і кантраляваў заснавальнік Фонду. Ён арганізаваў 23 выезды на замак па выходных і святочных днях, у якія адпрацавана 200 чалавек-дзён. У валанцёрскіх лагерах прынялі ўдзел 83 валанцёры, якія адпрацавалі 710 чалавек-дзён. Усяго ў 2008 г. адпрацавана 910 чалавек-дзён. Усяго за 6 гадоў безаплата адпрацавана болей за 3 959 чалавек-дзён. У працах прынялі ўдзел болей за 540 валанцёраў.

1. Атрыманая фінансавая дапамога на суму 25 000 000 руб.

2. Атрыманая безграшовая дапамога матэрыяламі на суму 2 300 900 руб.

3. У 2008 г. выканана працаў на суму 45 270 548 руб.

Справаздача зацверджана на сумесным пасяджэнні Апякунскага савета і Праўлення Фонду 10.04.2009 г.

Іван ПЯЧЫНСКІ,
дырэктар Дабрачыннага фонду «Любчанскі замак»

Этнахаронім **Літва** як этымалагічная і семасіялагічная праблема *Да тысячагоддзя першай пісьмовай згадкі Літвы*

Эпанімічная версія

Падазена Сымонам Грунаў і Лукашам Давідам са спасылкай на запісы біскупа Хрысціяна (XIII ст.) эпанімічная версія паходжання назвы Літва, безумоўна, заслугоўвае ўвагі дзеля таго ўжо, што традыцыя звязваць назвы народаў або насельнікаў пэўнай тэрыторыі з імёнамі міфічных ці напайлегендарных першапродкаў або першанасельнікаў краю, ці тых, хто першымі пачалі валадарыць у гэтым краі, сягае ў глыбокую даўніну, і ў XVI ст. успрымалася не менш натуральнай, чым у часы Гамера. Згодна з пераказаным Грунаў паданнем, у прускага караля Відэвута было 12 сыноў, старэйшага з якіх звалі Літво (Litpho < *Litvas або *Litvus), паводле імя якога быў названы край, прызначаны яму на валадаранне, —

Першая публікацыя — у № 17 за 2009 г.

Літванія (Lithphania) і насельнікі гэтага краю. Крыху пазней і, відаць, таксама абапіраючыся на тыя ж звесткі, назву Літвы звязвалі з асабовым імем князя Litwo М. Бельскі і М. Стрыкоўскі і некаторыя іншыя.

Форма Літфа сустракаецца ў кніжнай мове XVI ст. Так, у старабеларускім перакладзе апавесці аб Атыле ў складзе Познанскага зборніка (каля 1580 г.) паведамляецца: «...Атыля абы мог вядати што ся по всихъ краинахъ света дечетъ, постановил на чотырох месцахъ своихъ посты albo подводы, одну в Кольне, што ихъ зовуть Акгрыппина, другую в Едоре, мeste далматскомъ, третью в Литфе, четвертую у Реки Танис, с тых месць каждое мало не всего света справы через отменены на месцахъ своихъ посты до Сыкамбрыи до него доношоно, а он опять онымъ всимъ волю свою ознаимоваль».

Паход Атылы на Літву згадваюць: «Венгерска-польская хроніка», знойдзена ў пачатку XII ст., венгерскі хронікёр XIII ст. Сімон Кяжа, Марк Кальційскі ў «Венгерскіх паходах» (сярэзіна XIV ст.). Сучасныя літоўскія гісторыкі лічаць паход гунаў у Літву вельмі верагодным, пра што, у прыватнасці, сведчаць трохрэбравыя на канечнікі стрэлаў, знойдзеныя ў 1992 г. на Кярнаўскім (р-н Шырвінтай) Ахвярным гарадзішчы В. Шыменасам, і той факт, што бальшыня старых гарадзішчаў была спаленая ў сярэдзіне I тыс. н.э. Магчыма, гэта былі кацэўнікі акацыры, якія належалі да гунскай групы плямёнаў, былі паўднёваўсходнімі суседзямі балтаў айстыяў і, на думку В. Казакявічуса і Э. Гудавічуса, маглі забрыдаць на тэрыторыю сучаснай Літвы. Пасля паходу гунаў на балцкія землі частка мясцовых жыхароў магла быць уцягнутая ў колаварот перасялення народаў.

І ў сярэдзіне I тыс. н.э., і раней, і пазней існавалі трывалыя кантакты Прыбалтыкі з Балкана-Дунайскім рэгіёнам, а праз апошні з Міжземнамор'ем. Ужо з глыбокай старажытнасці існавалі ўстойлівыя гандлёвыя сувязі паміж Балтыкай і Міжземнамор'ем, якія праходзілі, у прыватнасці, праз насе-

Перапыненае ў часе Вялікага перасялення наваў функцыянаванне «бурштынавага шляху» прыбалтыйскія айстыя паспрабавалі аднавіць ужо ў пачатку VI ст., пра што сведчыць іх перапіска з каралём готаў Тэадорыхам і іхнія палітэсты да яго.

Гэтыя акалічнасці, апроч іншага, варта мець на ўвазе, спрабуючы вытлумачыць этнахаронім Літва, зыходзячы са славянскага або разумега як славянскі анамастыкона і грунтуючыся на нерэгулярных фанетычных ператварэннях у саміх славянскіх мовах. Адна з гэтых спробаў апошнім часам робіцца беларускім даследнікам А. Жлуткам. Адзначу безумоўную карысць ад увядзення ў навуковы ўжытак матэрыялаў з маладаступных пісьмовых крыніц. Аднак наўпросте ўзвядзенне А. Жлуткам этнахароніма Літва да праславянскага *l'utъ 'люты, злосны, бязлітасны', прынамсі, рызыкаўнае і больш нагадвае «народную этымалогію» (так і ў «Этымалагічным слоўніку беларускай мовы»). Тым больш асцярожна трэба паставіцца да такіх формаў, як Luthawie, Luthowie і Lithowie, у лацінамоўных дакументах XIII ст., якія датычаць хрышчэння і каранацыі Міндоўга. Ёсць падставы падазраваць у гэтых выпадках пасярэдніцтва польскай мовы, у якой назіраецца варыяцыйнасць формаў з lu- і li- (lutowac : litowac 'паяць' і інш.), якая магла правакаваць з'яўленне «вучоных» народных этымалогіяў.

Але безадносна бесперспектыўныя спробы этымалагізацыі назвы Літва на славянскай глебе пытанне аб сувязях Балты з Карпатамі, Падунаўем і Балканами ўяўляе самастойную цікавасць. Аднак далейшае абмеркаванне гэтай тэмы не ўваходзіць у мае цяперашнія мэты.

Сяргей САНЬКО

леную венетами Адрыятыку. З Поўначы на Поўдзень дастаўляўся бурштын, які здабываўся на ўзбярэжжах Ютланды і Самланда, прывозіліся пушніна, соль, верагодна, рабы. Венеты былі пасярэднікамі ў гэтым гандлі, як і наогул у кантактах (культурных, рэлігійных і г.д.) Поўначы з Поўднем. Так, яшчэ Геродот сведчыў, што «гіпербарэі дасылаюць скіфам ахвярныя дарункі, загорнутыя ў пшанічную салому. Ад скіфаў дарункі прымаюць найбліжэйшыя суседзі, і кожны народ заўсёды перадае іх усё далей і далей на захад аж да Адрыятычнага мора. Адтуль дарункі адпраўляюць на поўдзень: спачатку яны трапляюць да дадонскіх элінаў, а далей іх вязуць да Малійскага заліва і перапраўляюць на Эўбею. Тут іх перавозяць з аднаго горада да другога аж да Карыста. Не спыняючыся ў Андрасе, карыстыячы перавозяць іх акурат на Тэнас, а тэносцы — на Дэлас».

З бібліятэкі «КТ»

«Чаму назвы значнай колькасці вёсак і мястэчак нашага краю вельмі падобныя (і нават ідэнтычныя) назовам гістарычнай вобласці Мекленбургі? Чаму некаторым прозвішчам беларусаў знаходзім адпа-

Утропам Літвы Здзіслава Сіцько

веднікі ў дакументах той жа Мекленбургі? Чаму полацкіх князёў у 1129 годзе не забілі, а толькі вы-слалі ў Візантыю? Чаму гербы некаторых нашых гарадоў падобныя да геральдычных знакаў мекленбургскіх рыцараў, а герб аднаго з іх стаў «правобразам» Пагоні — герба полацкіх князёў ды ўрэшце гербам ВКЛ? Як узнікла менавіта такая назва гэтай дзяржавы? Чаму наш край не быў заваяваны манголамі, якія перайшлі нават Одру і Нысу, і народ не спазнаў мангольскага іга? Чаму папа Інацэнт IV прызнаў наваградскага князя Міндоўга годным караляўскай кароны, і ў лета 1253 ён быў урачыста каранаваны ў Навагрудку?» — на гэ-

тыя і іншыя пытанні спрабуе адказаць вядомы беларускі гісторык Здзіслаў Сіцько ў сваёй кнізе «Утроп Літвы», якая сёлета пабачыла свет. Гісторык і краязнаўца на аснове даследаванняў беларускіх і замежных гісторыкаў і археолагаў, а таксама абапіраючыся на гістарычныя крыніцы, прапаноўвае чытачам прайсці шляхам утварэння Вялікага княства Літоўскага. У аснове кнігі «прапанавана гіпотэза паходжання Літвы з стану прафесійных шляхам утварэння Вялікага княства Літоўскага. У аснове кнігі «прапанавана гіпотэза паходжання Літвы з стану прафесійных ваяроў, з сацыяльнай, а не этнічнай супольнасці, што дала назву дзяржаве Вялікага княства Літоўскага і народу — ліцьвіны». Здзіслаў Сіцько накіроўвае чытачоў у глыб стагоддзяў, і

што самае цікавае, закранае малавядомыя факты і гіпотэзы. Безумоўна, кожнае пытанне, пастаўленае ў гэтай кнізе, можна яшчэ шмат вывучаць і даследаваць, але ж заслуга аўтара ў тым, што ягоная кніга можа стаць асновай для даследаванняў «белых плямаў» нашай гісторыі, накіроўваць сучасных і будучых даследчыкаў у іх пошуках. І, галоўнае, дзякуючы такім працам справа Мікалая Ермаловіча доўжыцца, і таямніцы нашай зямлі паступова раскрываюцца, агаляючы старажытную і багатую гісторыю нашай Бацькаўшчыны.

Чытаў Пятро СВИРІД

Пячаткі беларускіх гарадоў і мекленбургскіх рыцараў

Ілюстрацыя з кнігі

Упершыню акцыя «Ноч музеяў» была арганізаваная і праведзена 16 мая 2005 года па ініцыятыве Міністэрства культуры і камунікацыі Францыі. Акцыя падтрымліваецца Міжнародным Саветам музеяў (ICOM). Ужо ў 2006 годзе ўдзельнікамі праекта сталі больш за 2000 музеяў з 38 краінаў свету. Галоўнай мэтай акцыі з'яўляецца магчымасць прыцягнуць і зацікавіць наведвальнікаў яркімі, неардынарнымі праграмамі, прысвечанымі культурнай і гістарычнай спадчыне. Адкрытасць для гледача – асноўны дэвіз «музейнай ночы» ўсяго свету. Акцыя закліканая наблізіць гісторыка-культурную спадчыну да гледача, паказаць з дапамогаю нетрадыцыйнага знаёмства з музеямі іх значнасць у жыцці грамадства.

У 2009 годзе акцыя «Ноч музеяў» прайшла адначасова ў 42 краінах Еўропы, не спалі 2000 музеяў. Зрэшты, мінскія музеі пакуль можна прылічыць толькі да паўночнай, бо працавалі яны да 24 гадзінаў. Паспрабуем распавесці пра найбольш цікавыя моманты гэтай акцыі ў Беларусі і суседніх дзяржавах, дзе былі і імпрэзы, звязаныя з нацыянальнымі традыцыямі.

У Дзяржаўным літаратурна-мемарыяльным музеі Якуба Коласа былі прадстаўлены экскурсійны майстар-клас «Ландшафтныя сядзібы Мінска» на прыкладзе сядзібы народнага паэта Беларусі Якуба Коласа, маэнткаў беларускіх шляхецкіх родаў Гутэн-Чапскіх і Прушынскіх, а таксама выстаўка пад адкрытым небам агра-сядзібаў Мінскай вобласці. У праграме былі таксама начная экскурсія па мінскіх адрасах Якуба Коласа з удзелам найлепшых экскурсаводаў сталіцы, фотасесія для гасцей свята побач з аўтамабілем паэта, які ўпершыню выстаўляўся для агляду на кароткі час, сцэны з спектакляў паводле твораў класіка ў выкананні артыстаў мінскага Новага драматычнага тэатра, а таксама літаратурная вечарына, прысвечаная перакладам паэмы «Новая зямля» на еўрапейскія мовы.

У Дзяржаўным літаратурным музеі Янкі Купалы «Ноч музеяў» пачалася з прэзентацыі карціны мастака В. Нямцова «Партрэт маладой маці Янкі Купалы Бянігны Валасевіч». Потым прайшлі імпрэза «Купалавым гасцінцам», вечарына сучаснай беларускай паэзіі «Паэтычныя Акварыды» (так называецца метэарытны паток, які ў маі ляціць з сузор'я Вадаліву), фольк-праграма «Дзіваціл», прэзентацыя філіялаў Дзяржаўнага літаратурнага музея Янкі Купалы ў суправаджэнні этна-гурта «Ветах», выступленне літаратурна-музычных гуртоў «Босае сонца», «Жаба ў каліне».

У Дзяржаўным музеі гісторыі тэатральнай і музычнай культуры Рэспублікі Беларусь прайшоў оперны канцэрт «Шэдэўры сусветнай вакальнай класікі». У ім прынялі ўдзел

ру: гэта традыцыйныя колеры таямнічага Усходу. Тут праходзіла «Усходняя ноч». Цэнтральнай падзеяй стала прэзентацыя экспазіцыі выставак з усходняй тэматыкай. Сучасны мусульманскі Егіпет прапанавалі паглядзець вачыма беларускага фотамастака Вадзіма Качана, адкрыўшы выстаўку з цыкла «Людзі Егіпта». Прайшла таксама выстаўка рарытэтных злепкаў старажытнаегіпецкіх скульптураў.

«Утоеную Японію» прадставіў нам на сваіх фатаграфіях японскі мастак Яхагі Кідзюро. Прычым прырода – хмарачосы, сады камянёў, пустынным гарадскія вуліцы, імклівыя вадаспады і старажытныя японскія храмы. Добрым дапаўненнем стала тэатралізавана-музычнае дзейства

мах. Увагу ўсіх наведвальнікаў прыцягнула серыя карцін «Патыліцы». У іх не было назоваў, але ўсе без праблемаў апазналі патыліцы савецкіх правадыроў: Леніна, Сталіна, Хрушчова, Брэжнева і Гарбачова – задумка зрабіла фурор.

Магілёўскі абласны краязнаўчы музей імя Раманава і музей этнаграфіі запрасілі пахадзіць па музейных залах, атрымаць асалоду ад інструментальнай музыкі і народнай спеваў, а таксама наведаць кірмаш сувеніраў.

У гамяльчанаў была магчымасць начнога шпацыру сярод экспанатаў Палаца Румянцавых і Паскевічаў. Падчас акцыі прайшлі традыцыйныя экскурсіі, вечарына-прыём у стылі свецкіх раўтаў канца XVIII – пачат-

Віцебскі цэнтр сучаснага мастацтва прэзентаваў арт-праект «Музычна-цыркавыя фантазіі ад Марка і Казіміра», дзе сярод удзельнікаў былі артысты «Неверагодна дзіўнага цырка», віцебскія мастакі, гімнасты спартыўнага клуба, студыя «Move-art», нефармальныя музычныя групы «Алмазны фронт», «SouthBand» і «TheGarretcoverband». У Музычнай гасцёўні адкрылі выстаўку фатаграфіі «Палёт чулінасці. Эротыка ў цырку». На пляцоўках перад выставачнай залай у музычным суправаджэнні адбылося стварэнне мастацкіх палотнаў. У рамках акцыі дэманстраваліся фільмы пра спадчыну Марка Шагала, Казіміра Малевіча і Элі Лісіцкага.

У Полацку сёлета «Ноч Музеяў» прайшла ўпершыню. Былі адчыненыя (з вольным уваходам) 11 музеяў гісторыка-культурнага запаведніка. У Сафійскім саборы прайшоў начны канцэрт класічнай музыкі, у мастацкай галерэі – перфоманс «Стварэнне светлавога шэдэўра», у краязнаўчым музеі – кінасеанс на вольным паветры, у прыродна-экалагічным – канцэрт рок-гурта «INDRA».

Цяпер жа – пра «Ноч Музеяў» у суседзях.

У Санкт-Пецярбургу да 6-й гадзіны раніцы працавалі ажно 40 музеяў, паміж імі хадзіў бясплатны аўтобус. У большасці тамтэйшых музеяў можна было патрапіць па адзіным квітку, які каштаваў 250 расійскіх рублёў (прыкладна 22 тысячы беларускіх).

У Літве ў сталіцы тамтэйшых півавараў – горадзе Біржай, старажытных Біржах – арганізатары «Ночы Металу» запрасілі на вечарыну містыкі і магіі лічбаў у былы замак Радзівілаў.

У Варшаве «Ноч Музеяў» пачалася з вечаровага параду танцоўшчыкаў і жанглераў, якія прайшлі ад Кракаўскага прадмесця да Замкавага пляца.

Паводле матэрыялаў друку і інтэрнэту

Ноч музеяў Як не спалі ў гарадах Еўропы

студэнты Беларускай акадэміі музыкі, удзельнікі міжнароднага праекта «Маладыя галасы» (Беларусь–Кітай–Расія) пад кіраўніцтвам заслужаных артыстаў Беларусі Л. Колас і М. Здановіч.

18 мая ў Літаратурным музеі Максіма Багдановіча ў рамках акцыі «Ноч музеяў» прайшла імпрэза «Начная варта». Арганізатары падзялілі мерапрыемства на тры часткі. Першая прысвечалася «Вандроўцы ў чароўны свет батлейкі». Музыкальная імпрэза «Маёвыя песні», у якой прынялі ўдзел гурты «Механічныя апельсіны», «ZnaROCK» і «Босае сонца», была своеасаблівым пераходам да ключовай часткі, дзе адбылася прэзентацыя радыёканала «Культура».

У Нацыянальным мастацкім музеі Беларусі бясплатна можна было патрапіць, апрапанутымі ў адзенні чырвонага або залатога коле-

«Калейдаскоп усходніх мараў», дзе можна было пагутарыць з сумаістамі, дакрануцца да мастацтва арыгамі і каліграфіі, зрабіць прафесійны макіяж гейшы. І нават абзавесціся трэцім вокам Шывы (так называецца кропка на лбе індыйцаў). Сярод наведвальнікаў музея прахаджваліся героі карцінаў, якія на час сышлі з палотнаў.

У Нацыянальным музеі гісторыі і культуры Беларусі вырашылі зладзіць своеасаблівую рэтра-вечарынку «Мы з 60-х». Пры ўваходзе ў выставачную залу ўсім наведвальнікам выдаваліся чырвоныя акуллары – менавіта карціна «Чырвоныя акуллары» была лейтматывам выстаўкі. Цвіком праграмы стала адкрыццё выстаўкі вядомага беларускага мастака Андрэя Смаляка «Невядомы Смаляк». Карціны прасякнутыя іроніяй да той эпохі, гавораць аб агульначалавечых прабле-

ку XIX стст., а таксама канцэрты класічнай музыкі, гомельскіх бардаў і выступленне тэатра моды.

У Гродне адбылася не толькі Ноч Музеяў, але і Дзень. Удзень прайшлі выступленне клуба славянскіх адзінаборстваў «Арыдан», канцэрт навучанцаў каледжа мастацтваў, у Старым замку ладзіўся майстар-клас гродзенскіх лучнікаў і прайшло выступленне клуба гістарычнай рэканструкцыі «Гарадзенскі двузуб», прагучала «Музыка сярэднявечных дудароў» у выкананні гурта «Minnentahl». У вечаровай праграме прайшлі прэзентацыі унікальнага экспаната «Сведка апошняга сойма Рэчы Паспалітай» і кнігі «Падарожжа па Панямонні», а таксама экскурсія па музеі і музычная кампазіцыя паводле Вебера і Райса «Ісус Хрыстос – суперзорка».

Выступае «Рэха»

... Як у старой вёсцы

Своеасабліва адзначылі «Ноч музеяў» у Музеі народнай архітэктуры і побыту пад адкрытым небам – там правалі «Танцы ў скансан». А гралі гурты «Джамбібум» і «Рэха».

А проза – гаршком заві, але ў печку не стаў.

Уладзімір Караткевіч

(Заканчэнне. Пачатак у № 18)

З Шукам Васілём Паўлавічам я гутарыў у Цінкаўцах пра далёкае жыццё пры панах, аб плятагонах на Дзвіне-Даўгаве – своеасаблівай касце сярод майстроўнага люду. Памятлівы гумарыст меў прадаўгаваты нос. За што за вочы яго называлі Індыком.

Прызыўка Мельнічыха – ад прафесіі мужа. На раце Волце пабудоваў млын. Мы любаваліся запрудай, калі праходзілі на плаціне ў лявонпальскую школу. Шкадавалі, што гаспадар млына ўжо не было ў жывых. У 1939-м Іосіфа Пяткевіча як непатрэбнага багацея бальшавікі вывезлі ці не ў Беразвечча, стварыўшы там канцлагер (нямецкія акупанты зрабілі там свой лагер смерці).

Але незадоўга да гібелі ў сям'і Пяткевічаў нарадзіўся сын Жора. Цяпер ён жыве ў Боркавічах, дзе ўсё жыццё адпрацаваў лекарам. Сыны Жоры-Георгія «радзіліся ў роўную пару» – у больш спрыяльны час, хлопцы таленавітыя. Прыгажэйшая на ўсю акругу пані Грына Пяткевічыха – Мельнічыха была добра швачкай. Аслабеўшы, пераехала жыць да сына і ўнукаў. Млын часу перамалоў яе лёс. А млын Пяткевіча служыў калгасу, які і сёння ў нас беражкоў Волты. І наша рэчка з высокімі вясеннімі ўспаламі падчас скрэжніцы-ледахода цяпер летуе пляцкатым ручайком.

Я ўжо ўгадваў вясёлых песніц Вольгу Грэцкую і Марылю Кезік. Іх вызначалі так: адна Грэчыха, другая – Кезічыха.

Прызыўкі ўтвараліся і ад імя мамы. Калі гаварылі пра Сяргея Юстынішына, было лёгка здагадацца, што гэта сын Юстыні. Яшчэ аднаго чалавека ў Смутьках звалі Праксулём. А ўсё таму, што яго мама Праксэта.

Не пашанцавала таму сыну, бацька якога, калі калоў дровы, разам з ударам сякеры выгукваў слова «Гак!». Так з калоды і пабегла прызыўка – Гачонак. Яго жонку абазвалі Гачыхай (Хачыхай). Жылі яны на хутары Дубавое.

А зараз вернемся ў родныя Бабышкі, вёску на хутарах. Калісьці сусед Васіль Белавус хацеў купіць у майго бацькі Сцяпана частку зямлі. Добрыя грошы даваў. Але ж трэба было трымаць надзел, бо там і доля брата Аляксандра, які быў на заробках у Францыі. А Белавус пашыраўся, як мог. Не кожнаму падабалася яго заможжа. Займеў прызыўку Магір. Магіры мама пакла ў печы з поснага цеста. Таму яны, калі надта ж падпаленыя на патэльні, былі шорсткімі і не кожнаму па зубах. Нашага суседа Магіра пры саветах аб'явілі кулаком, пасадзілі ў турму. Але і там працавіты, дужы мужык пастараўся даваць тры нормы за суткі і дадому вярнуўся раней тэрміну. Да сённяшняга дня стаіць яго так і недаламаны дом. Моцны дах аказаўся не па зубах многім, як той магір.

А цяпер пра нашу сямейную згрызоту. Бацька Сцяпан у 1905 годзе нарадзіўся з на-

расцямі каля мезінцаў – на руках і на нагах. Празвалі шастапалым. Мянуска перадалася і на дзяцей. Крыўдна было чужога абразу. Тут аказаўся не фізічны недахоп, а «перахоп». Але полідактылія ўратавала бацьку ад прызыву на дзве вайны. Ён не прайшоў мабілізацыю ў 1939 годзе ў польскае войска. А быў ужо забрыты. Змабілізавалі ў 1944-м. Пакуль у шпіталі рабілі аперацыі на руках і на нагах, атакі на Кёнігсберг і Берлін аціхлі. Служыць давялося на Куршскай касе па ахове нямецкіх ваеннапалонных.

Мама паказала на дзялку зямлі каля нашай сядзібы. Казала: тут жыла бабка Піцюліха. А хто такі Піцюль? Гаспадар калісьці трымаў тут карчму. Відаць, і раней гаварылі: «Будзем піць, як статак: статак ведае, калі хопіць». Але не кожны ведаў норму: «У мяне рука не сука – усё ў рот нясе». Напіваліся. А вінаватым аказаўся карчмар. Гэта ж ён – піцюль. Прымушае.

У нашай хаце жыў апошнім часам бацькаў брат Аляксандр з жонкай Адэлай. У 1947 годзе французскі шахцёр-калека вярнуўся на радзіму, распрапагандаваны райскім жыццём у Савецкім Саюзе. Тут яму, удзельніку Французскага Супраціўлення, не спатрэбіўся білет ФКП (французскай кампартыі), не дабіўся пенсіі па інваліднасці. У Бабышках і памёр Француз. Прызыўку мой дзядзька займеў інтэрнацыянальную! Дзе жыў Француз – бугор зарослай зямлі. І чорт босым тут не пройдзе. Уперся ў край былой напалеонаўскай дарогі (ішла з Дрысенскага лагера на Дзінабург) кашлаты клён. Відаць, ён яшчэ доўга будзе паказальнікам-арыенцірам для ўсіх бабышаўскіх душаў, якія адляцелі адсюль у вечны вырай.

Не злінялі ў памяці мянужкі: Цёплы, Барадаты, Гарбавы, Праксулём, Сядун...

У Бога служкі.

Таму й вобраз кожнага – жывы.

Камендант, Кятурачка, Пазвончык,

Сцяпан Панізьнік з жонкай Ганнай, дачкамі Лізай, Нінай і Танэтай Андрэеўнай (мястэчка Лявонпаль, 1939 г.)

Шавялёнак, Пальчашок, Француз...

Тут антрапаніміка як пошчак:

у прызывак нашых – дайні груз.

Кузлачок, Сасонка, Кумянёнак,

Воінскі, Смятаннік, Цукярнік...

Хто з іх сёння ў небе як анёлак?

Можа, ў пекле Таўдаронак знік?

Анамастыка пайшла ад грэкаў –

каларыт, глыбіннасць вывучаць.

Можа, псеўданімы недарэкаў часам і прыглушана гучаць:

Нык, Магір, Крывы і Шастапалы,

Смык, Піцюль, Калток і Дулудон...

Але ж быў у нас Кравец удалы, быў Кароль, Ярмак...

Найменні – звон! Я не ў крыўдзе на сваю прызыўку.

Бацьку шастапалым Бог дай мне

і – узяў. А Бацькаўшчыны зыбку

без мяне ніхто не ўскалыхне.

Калекцыянерам, і не толькі

Марка з «песняром»

Заснавальніку і мастацкаму кіраўніку ансамбля «Песняры» Уладзіміру Мулявіну выдавецкі цэнтр «Марка» РУП «Белпошта» прысвяціў мініяцюру № 772. На ёй змешчаны партрэт музыкі, спевака і кампазітара. На купоне – увесь славуці калектыў. Ансамбль, які праславіўся апрацоўкамі беларускіх народных песень, доўгі час заставаўся адным з самых папулярных не толькі ў Беларусі, але і ў СССР, ён жа першым ажыццявіў турне па ЗША. З цягам часу «Песняры» звярнуліся да вялікіх формаў – былі створаныя некалькі маштабных цыклаў і музычных спектакляў, у якіх спалучалі фальклор і сучаснае гучанне.

Мастак выдання Арцём Рыбчынскі, памер 37x26 мм; друкаваліся ў аркушах па 3 маркі і 3 купоны, памер 92x97 мм. Наклад – 53 тысячы асобнікаў.

У дзень выхаду на Мінскім паштамце праводзілася спецыяльнае памятнае гашэнне на канверце «Першы дзень» (мастак А. Рыбчынскі).

Канверт з абрадам

Абрады нашага народа цяпер можна пабачыць і на паштовых мініяцюрах – выйшаў блок № 64 «Святы і абрады беларусаў». У яго ўвайшлі чатыры маркі: № 775 прысвечаная Калядам, № 776 – Гуканню вянны, № 777 – Купаллю і № 778 – Дажынкам. Кожная мае свой купон з сімвалічнымі кавалачкамі зоркі года.

Намалявала блок Ганна Раманоўская, памеры марак у блоку 26x37 мм, блока – 122x93 мм. Наклад выдання 20 тысячаў асобнікаў.

У дзень выхаду на Мінскім паштамце праводзілася спецыяльнае гашэнне на канверце «Першы дзень» (іх аўтар Г. Раманоўская).

Гусі шэрыя ляцяць...

Кожны год наша пошта асобную марку прысвячае птушцы года, якую абвясчае ГА «Аховы птушак Бацькаўшчыны». У гэтым годзе гэтую арганізацыю абраная шэрая гусь – на марцы № 779 змешчаная яе выява, а таксама лагатыпы міжнароднай арганізацыі па ахове птушак «BirdLife International» і белару-

скай «Аховы птушак Бацькаўшчыны». На палях блока – пейзажы нашай краіны. Намаляваў мініяцюру Аляксандр Міцянін. Яе памер 37x26 мм, надрукаваная ў аркушы па 7 марак і купон. Наклад – 70 тысячаў асобнікаў.

У дзень выхаду на Мінскім паштамце праводзілася спецыяльнае гашэнне на канверце «Першы дзень» (мастак А. Міцянін). Падрыхтаваны таксама картмаксимум – паштоўка з адпаведнай маркаю, пагашанай спецштэмпелем.

Вялікі дзякуй за дапамогу ў падрыхтоўцы матэрыялаў рубрыкі супрацоўнікам выдавецкага цэнтру «Марка» РУП «Белпошта»

Анатоль Кунцэвіч сумаваў па Радзіме

У кнізе «З беластоцкай зямлі» (Беласток, 2008) адзін невялікі раздзел я прысвяціў Анатолю Сумнаму. Пры падрыхтоўцы матэрыялу да кнігі мне нават не ўдалося разгадаць, хто хаваўся пад псеўданімам Сумны. Ведаў толькі, што ён нарадзіўся на Беласточчыне, быў прыхільнікам Беларускай Цэнтральнай Рады, падрыхтаваў альманах «Ускалось», які згінуў падчас бамбардзіроўкі ў Германіі, пісаў вершы. Адзін верш – «Маліцьба» ўдалося адшукаць у часопісе «Баявая ўскалось» (1970, № 10).

Пасля Другой сусветнай вайны сляды Анатоля Сумнага згубіліся недзе ў Аўстраліі.

Вось і ўсё, што было мне вядома пра чалавека з псеўданімам Сумны. Тым не менш, я пакінуў і гэтыя невялікія звесткі пра яго ў кнізе «З беластоцкай зямлі», а таксама ў «Беларускай Беласточчыне» (Мн., 2008). Калі даследчык беларускіх псеўданімаў Янка Саламевіч прачытаў мае кнігі, дык адразу сказаў, што пад псеўданімам Анатоля Сумны хаваецца не хто іншы, як праслаўны святар Анатоль Кунцэвіч.

Пачаліся новыя пошукі. І за гэты час ужо сёе-тое ўдалося знайсці пра Кунцэвіча-Сумнага. Сабранае па каліве дае ўяўленне пра лёс гэтага незвычайнага чалавека і шчырага беларуса.

Анатоль Кунцэвіч нарадзіўся 14 красавіка 1912 года на Беласточчыне, магчыма, у вёсцы Ялоўка. Па іншых звестках ён нарадзіўся 14 чэрвеня ў Пінску. Але гэта малаверагодна, бо ў павянных дакументах ён сам указваў, што нарадзіўся на Беласточчыне. Бацька яго ў Ялоўцы быў святаром. Там Анатоль у 1923 годзе скончыў два курсы «учыцельскай рэпаранлы» і ў 1924-м паступіў у Віленскую духоўную семінарыю. А пасля семінарыі скончыў яшчэ факультэт праслаўнага багаслоўя Варшаўскага ўніверсітэта. Як бачыце, Анатоль Кунцэвіч у маладосці атрымаў вельмі добрую адукацыю.

У 1926 годзе юнака забралі на вайсковую службу. Служыў ён у 81-м палку пяхоты ў Брэсце. А пасля службы вярнуўся дамоў і прыняў духоўны сан. Пасля яго пазнейшы мітрапаліт Аляксандр Іназемцаў у Пінску.

Наш зямляк таксама прымаў удзел у працы Беларускага Аб'яднання ў Новым Паўднёвым Уэльсе, праводзіў набажэнствы

У 1942 годзе Анатоль Кунцэвіч выехаў у Германію. Разам з ім выехалі жонка і два сыны – Мікола і Юрык, яго брат Мікалай з жонкай, а таксама маці з бацькам. Спдар Анатоль працаваў настацелем праслаўнай царквы ў Нортгайме. Адтуль ён звяртаецца з прашэннем да епіскапа Беларускай Аўтакефальнай Праслаўнай Царквы Сергея Ахатэнкі, каб прыняў яго пад сваю юрысдыкцыю

і прызначыў настацелем праслаўнай парафіі пры лагеры ў Гановеры. Хутка яго просьбу задаволілі.

Святарскія абавязкі Анатоля Кунцэвіч выконваў шчыра і аддана. Па хадайніцтве епархіяльнага акано-

Сыны Анатоля Кунцэвіча – Коля і Юрык

ма і сакратара Міколы Дзямідава пастановай кіраўніцтва БАПЦ ад 2 студзеня 1949 года за вельмі карысную і паспяховую дзейнасць і за арганізацыю цар-

коўна-прыходскага жыцця сярод праслаўных беларусаў протаіерэю Анатолю Кунцэвічу была выказана падзяка, а таксама просьба да Уладзькі Сяргея Ахатэнкі ўзнагародзіць яго чарговай протаіерэйскай ўзнагародай, прызначыць благачынным прыходаў БАПЦ у англійскай зоне і даручыць далейшую арганізацыю новых прыходаў і часовае адміністрацыйнае кіраўніцтва імі ў англійскай зоне да

Анатоль Кунцэвіч (1947 г.)

Маці святая,
заступніца шчырая,
Я Табе душу сваю адчыняю.
Граець у сэрцы цудоўная ліра,
З ёй гэту песню я сёння складаю...

Слупок з верша «Маліцьба»

прызначэння адпаведных настацеляў. Гэта была для Кунцэвіча прыемная навіна. І ён з новай сілай узяўся за працу.

Але хутка Уладзька Сяргей выехаў у Аўстралію, у Сіднэй. За ім выехаў і Анатоль Кунцэвіч. У 1952 годзе ў Сіднэй ўжо дзейнічала парафія БАПЦ, у якой набажэнствы праводзіў святар Зялінскі, да якога далучыўся і протаіерэй Анатоль Кунцэвіч. Там наш зямляк таксама прымаў удзел у працы Беларускага Аб'яднання ў Новым Паўднёвым Уэльсе, праводзіў набажэнствы. Але, як і большасць святароў БАПЦ, ён мусіў працаваць яшчэ і ў іншым месцы, відаць, займаўся фізічнай працай. А калі ў 1957 годзе Уладзька Сяргей пераехаў у Пэрт, то Кунцэвіч адышоў ад грамадскай і царкоўнай справаў.

У пошуках звестак пра Анатоля Кунцэвіча я запытаўся ў зямляка Барыса Данілюка, што ён ведае пра яго. Спдар Данілюк сказаў, што чуў пра святара Анатоля, але як склаўся ягоны лёс – ён не ведае. І параіў звярнуцца да яшчэ аднаго земляка Анатоля Хрэноўскага, які жыве ў Канадзе. Што я хутка і зрабіў. На пытанне: «Ці ведалі вы Анатоля Кунцэвіча?», спдар Хрэноўскі адказаў:

– Я вельмі ўзрадаваўся, што ёсць яшчэ людзі на зямлі, якія цікавяцца лёсам нашых патрыётаў. Айцец Анатоль Кунцэвіч быў пракам-прапаганднікам. Гэтага вялікага, мудрага і шчырага чалавека я буду памятаць да самай смерці.

– І якім ён вам запомніўся?

– Успамінаецца нямецкі горад Нортгайм, англійская зона. Я, мае бацька і маці жылі ва ўкраінскім лагеры. Жылі мы там доўгі час. Адночы нам паведамілі, што ўкраінцы павінны пакінуць гэты лагер, бо сюды прыязджаюць вайскоўцы-палякі з арміі Андэрс. Але мы засталіся, бо бацька наш быў брыгадзірам у брыгадзе, якая пілавала лес амерыканцам. Яму казалі, што нас ніхто тут чапаць не будзе. Бацька пагадзіўся, і мы засталіся. Праз пэўны час сапраўды

ўсё ж заяго быў маладзейшы на 22 гады і шмат чаму добраму ў яго вучыўся.

– Але ж па волі лёсу на Бацькаўшчыну вярнуцца ніхто тады не змог. Вы паехалі з сям'ёй у Канаду, а Анатоль Кунцэвіч застаўся. Ці так гэта было?

– У 1949 годзе мы выехалі ў Канаду. Праз некалькі гадоў я даведаўся, што Анатоль Кунцэвіч жыве ў Аўстраліі. Там жыў і Аляксей Васіленя са Слоніма, з якім я перапісваўся. Неяк я ў Васіленя спытаўся, што ён ведае пра Кунцэвіча. Спдар Васіленя адказаў, што Кунцэвіч пачаў моцна піць. Я планавалі забраць яго з сям'ёй у Канаду, але ўжо было позна, яго не стала. Мне вельмі шкада Анатоля, ён быў – душа нашага народа...

Да ўсяго сказанага вышэй, хочацца дадаць, што Анатоль Кунцэвіч вельмі сумаваў па Радзіме, па роднай Беласточчыне. У лістах да сваіх сяброў заўсёды пісаў, што сумуе па Бацькаўшчыне, нават псеўданім сабе ўзяў – Анатоль Сум-

прыехалі палякі, а з імі прыехаў і айцец Анатоль Кунцэвіч з жонкай і са сваімі сыночкамі. Мы пазнаёміліся. Аказалася, што спдар Анатоль быў святаром у арміі Андэрс. З ім разам прыехала і шмат беларусаў. Тут мой бацька, айцец Анатоль і іншыя беларусы адкрылі царкоўны прыход БАПЦ. Разам мы святкавалі ўсе царкоўныя праслаўныя і беларускія нацыянальныя святы. Жылі дружна і весела, спадзяваліся, што хутка вернемся на Бацькаўшчыну.

Сам Анатоль Кунцэвіч быў сапраўдным праслаўным хрысціянінам. Трэба было бачыць і чуць, як ён выдатна праводзіў богаслужэнні. А калі казаў прапаведзі – мурашкі бегалі па целе. Гэта было незвычайна. Можна, з-за таго, што ён служыў святаром у войску. Бацька яго быў ста-

Браты Мікалай і Анатоль Кунцэвічы (злева направа) са сваімі жонкамі, іх маці з унукамі – сынамі Анатоля (1947 г.)

Анатоль ведаў шмат беларускіх песень, умеў добра танцаваць, складаў вершы, добра маляваў, пісаў абразы алейнай фарбай. Ён быў вельмі таленавіты чалавек

растам і спяваў у хоры, маці таксама спявала ў хоры. Сам Анатоль ведаў шмат беларускіх песень, умеў добра танцаваць, складаў вершы, добра маляваў, пісаў абразы алейнай фарбай. Ён быў вельмі таленавіты чалавек. Падчас службы я падаваў яму кадзіла. Ён мяне навучыў з воску рабіць свечкі. Я

ны. Гэтая настальгія, незваротны жыццёвы адчай дачасна загналі яго ў магілу дзесьці ў 1960-х гадах. Пра лёс ягоных жонкі і сыноў звестак знайсці пакуль не ўдалося.

Сяргей
ЧЫГРЫН

Уздоўж

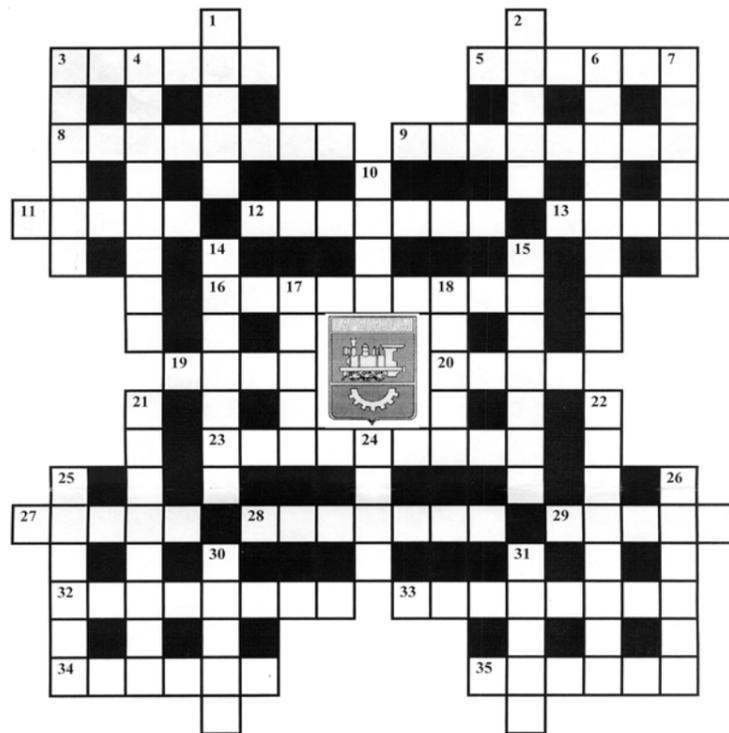
3. «... філарэтаў». Помнік прыроды ў наваколлі в. Карчова. каля якога ў 1820-я гг. збіраліся Адам Міцкевіч і яго сябры. 5. Прыгожае, узвышанае, што хвалюе, уздзейнічае на пачуцці (перан.). 8. Імя вядомага паэта, літаратуразнаўца Таўлая, ураджэнца г. Баранавічы, якому сёлета – 95 гадоў з дня нараджэння. 9. Вакантная пасада, месца. 11. «Роднае...». Назва верша Янкі Купалы, які прыязджаў у 1939 г. у Баранавічы. 12. Іван Прозвішча паэта, літаратуразнаўца, аўтара кнігі «Абы здароўе» і інш., ураджэнца вёскі Серабрышча. 13. Не хвалі ..., не павеяўшы жыта (прык.). 16. «Мае ...». Назва ўспамінаў Ігната Дамейкі, падзеі ў якіх адбываюцца ў в. Сачыўка, дзе пахаваныя яго бабуля, маці і сястра. 19. Бервяно, брус, забіты ў грунт для апоры ў збудаваннях. 20. «Люблю наш ... – ста-

ронку гэту». З верша «Люблю» Канстанцыі Буйло, якая ў 1912–1913 гг. працавала настаўніцай у в. Горнае Скробава. 23. Лекавая травяністая расліна, вядомая па ўсёй Беларусі. Руская назва – «вероніка». 27. Андрэй Прозвішча паэта XVI ст., ураджэнца в. Пянчын. 28. Назва зборніка для дзяцей беларускага празаіка, крытыка, педагога Анатоля Клышкі, ураджэнца в. Данейкі. 29. ...-Алейхем. Псеўданім класіка яўрэйскай літаратуры, аўтара аповесці «Станцыя Баранавічы». 32. Настаўніцкі Вышэйшая навучальная ўстанова, якая існавала ў Баранавічах з 1945 да 1954 г. 33. Тадэвуш Прозвішча польскага пісьменніка, аўтара рамана «Богінь», падзеі ў якім адбываюцца ў в.

Мілавіды. 34. Дробныя рэшткі каласоў і інш., што атрымліваюцца пры малацьбе. 35. Вёска, у якой нарадзіўся выдатны драматург, празаік, рэжысёр, акцёр, мастак Уладзіслаў Галубок, арыштаваны і расстраляны ў 1937 годзе.

Упоперак

1. Старажытнарымскае боства, апякунка жанчын. 2. Кніга паэзіі Ніны Загорскай, ураджэнкі в. Загор'е. 3. Прафесія паэта Паўлюка Багрыма, які нарадзіўся ў в. Крошын. 4. Вёска, каля якой стаіць помнік і памятны камень у гонар паўстанцаў Кастуся Каліноўскага. 6. ... Завоссе. Невялікае сельскае паселішча, дзе ў 1798 г. нарадзіўся Адам Міцкевіч. 7. Вёска, непадалёк ад якой нарадзіўся публіцыст, паэт, дзеяч ВКЛ Яўхім Храптовіч. Сёлета – 280 гадоў з дня яго нараджэння. 10. Сукупнасць сабраных і выдадзеных разам твораў пісьменніка. 14. Зашпілька і ўпрыгожанне ў вопратцы. 15. Балада Яна Чачота, у аснову якой ляглі паданні пра паходжанне назвы мястэчка Новая Мыш. 17. Паэма Адама Міцкевіча. Прата тыпам ксяндза з 4-й часткі паэмы паслужыў ксёндз Ян Гарбацэвіч з вёскі Сталовічы. 18. Куля для паляўнічага ружжа. 21. Прыход, з'яўленне (са-

Шаноўныя землякі! Паважаныя госці!

Памятайце, што ў пажаранебяспечны час катэгарычна забараняецца:

- спальванне смецця на адкрытых тэрыторыях;
 - выпальванне сухой травы;
 - развядзенне кастроў, асабліва ў лесапаркавых зонах.
- Звяртаемся да аўтамабілістаў – не выкідайце незагашаных цыгарэт і запалак з вокнаў транспартных сродкаў.

Вольга ЦЫНКЕВІЧ,
інспектар ЦРАНС

стар.). 22. Алесь Прозвішча аўтара кнігі паэзіі «Азірнуўся – не скамянею», ураджэнца в. Малахаўцы. 24. ... Фёдарай. Імя заснавальніка кнігадрукавання ў Расіі і на Украіне, які паводле адной версіі нарадзіўся ў в. Петкавічы. 25. Народная эпічная песня пра багатыроў. 26. Пра жанчыну незвычайнай прыгожасці (перан.). 30. «Беларускае ...».

Грамадска-палітычны і літаратурны часопіс, якому сёлета – 90 гадоў з часу заснавання. Выходзіў да 1920 г. 31. Янка Псеўданім Марыяна Фальскага, перакладчыка, педагога, вучонага, ураджэнца в. Нача Ляхавіцкага раёна.

Склаў
Лявон ЦЕЛЕШ,
г. Дзяржынск

Малая краязнаўчая энцыклапедыя

(Пачатак у № 1 за 2003 год)

ІВЯНЕЦКАЯ КЕРАМІКА – вырабы гаспадарчага і дэкаратыўнага прызначэння ганчароў з мястэчка Івянец Валожынскага раёна. Промысел вядомы з XVI ст. Выраблялі кухонны і сталовы посуд (тэракотавы, чорназадымлены і паліваны): гаршчкі, міскі, глянкі, слоікі, талеркі; тэракотавую і паліваную кафлю з рэльефнымі расліннымі і зааморфнымі, геральдычнымі выявамі. Посуд аздаблялі штампаваным, гравіраваным або ляпным

геаметрычным арнамантам, паліваныя вырабы – ангобнай размалёўкай (вадкім растворам тонка змолатай гліны іншага колеру) у выглядзе кропак, завіткаў і галінак.

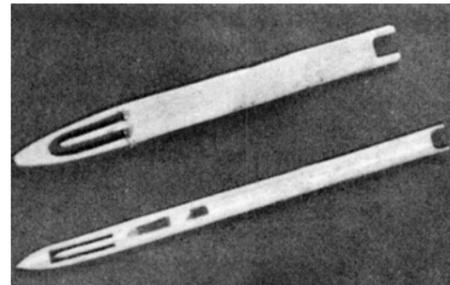
Найбольшага развіцця івянецкая кераміка дасягнула напрыканцы XIX – напачатку XX стет. Працавалі майстэрні па вытворчасці посуду і кафлі, значна пашырыўся асартымент вырабаў (чайнікі, маслёнкі, вазы, падсвечнікі ды інш.). Выраблялі пераваж-

на паліваны посуд з ангобнай размалёўкай карычневага ці белага колеру ў выглядзе прамых ці хвалістых паяскоў, хваёвых лапак, іншых геаметрычных ці раслінных матываў. Была пашыраная вытворчасць паліванай манахромнай (жоўтай, карычневай, белай, зялёнай) кафлі з рэльефнымі выявамі кветак, раслінаў, адвольных кампазіцыяў у стылі «мадэрн». Выраблялі таксама карнізы для печак і цацкі.

У 1960 г. на базе ганчарнай арцелі створаная фабрыка мастацкай керамікі і вышыўкі, якая ў 1979 г. увайшла ў аб'яднанне «Беларуская мастацкая кераміка». Сучасныя вырабы вызначаюцца акруглымі мяккімі абрысамі, геаметрычным узорам – гарызантальнымі гладкімі і расцасанымі палосамі, які пакрывае выраб накіштал тканіны.

Калекцыі івянецкай керамікі зберагаюцца ў многіх музеях Беларусі, а таксама – у Дзяржаўным музеі этнаграфіі ў Санкт-Пецярбургу.

ІГЛІЦА – прылада для вязання сеткавага палатна. У некаторых мясцовасцях пашыраныя назвы чаўнок і віліца. Пашыраная ў Беларусі з старажытных часоў. Мае выгляд драўлянай пласцінкі, на адным канцы якой выразаныя рожкі, другі – заостраны з адтулінай, т.зв. іголкай. На іголку і канец пласціны з рожкамі намотваецца нітка. У наш час выкарыстоўваецца ў ручным вырабе сеткавага палатна і для ягонага рамонту, а таксама для вырабу двухасноўных дываноў.

Ігліцы

ІГНАЦЬЕЎ Руф Гаўрылавіч (07(19).09.1819, Масква – 02(14).01.1886) – этнограф, археолаг, гісторык, музыказнавец. У 1877–80 гг. быў рэдактарам неафіцыйнай часткі газеты «Мінские губернские ведомости». Браў удзел у арганізацыі выставак беларускай народнай творчасці, археалагічных знаходак і прадметаў побыту. Раскопваў курганы на Міншчыне, склаў карту археалагічных помнікаў Мінскага павета. У 1880 г. у «Весцях таварыства аматараў прыродазнаўства, антрапалогіі і этнаграфіі» надрукаваў (у скарачаным выглядзе) артыкулы «Пра помнікі народнай творчасці ў Мінскай губерні» і «Пра помнікі старажытнасцяў у Мінскай губерні», з якімі выступаў на Антрапалагічнай выстаўцы ў Маскве (1879), расказаў пра беларускія народныя казкі, песні, легенды, павер'і, прымаўкі, запісаў 100 песень з нотамі, апісаў народныя музычныя інструменты, некаторыя археалагічныя помнікі ды інш. Аўтар артыкула «Мястэчка Заслаўе ці Ізяслаў, горад нашчадкаў Рагнеды» (1878).

Івянецкая кераміка